

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرحله‌ی آماده‌سازی فایل				
تکمیل مآخذ و ویرایش نهایی	ویرایش دوم	ذکر مآخذ	تصحیح و ویرایش اولیّه	پیاپی‌سازی

مراقبات روز سوم و شب و روز دهم محرم

کلمات کلیدی: مراقبات عبادی، سوم و دهم محرم، زیارت عاشورا، لعن و سلام، روزه، نماز مستحب، احیاء، کربلا، عزاداری، عشق، اشک، ذکر مصیبت.

ماه محرم الحرام آغاز شد و در سومین روز این ماه قرار داریم. اشارات مختصری به مراقبات این ایام بکنم. امروز که روز سوم ماه محرم است، بنابه آنچه در اخبار و روایات آمده روزی است که حضرت یوسف علیه السلام از زندانی که به جرم پاکدامنی و عفاف به آن محکوم شد، آزاد گردید.^۱ لذا به این لحاظ روز آزادی است؛ ان شاء الله آن یوسف درون ما هم، آن حقیقت درونی ما هم که در زندان شهوت و غضب، در زندان وهم و خیال، در زندان نفس و شیطان و هوی و دنیا اسیر است، آزاد شود. به شکرانه‌ی نعمت آزادی این پیامبر خدا از زندان ملحدان و کافران و مشرکان، و بت پرستان و دنیا پرستان و هوس پرستان، روزه در این روز مستحب است. علاوه بر اینکه گفتیم دهه‌ی اول ماه محرم و به روایاتی کل ماه محرم روزه‌اش مستحب است.^۲ منتها روز عاشورا و بعضاً هم روز تاسوعا را گفته‌اند نباید روزه گرفت؛^۳ چون بنی امیه روز عاشورا یا هر دو روز تاسوعا و عاشورا را به شکرانه‌ی پیروزی بر اباعبدالله الحسین علیه السلام روزه

۱. سیدبن طاووس، اقبال الاعمال، ج ۲، ص ۵۵۴ و طوسی، مصباح‌المتجهّد، ج ۲، ص ۷۷۱.

۲. سیدبن طاووس، اقبال الاعمال، ج ۲، ص ۵۵۴ و حرّعاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۴۷۰.

۳. سیدبن طاووس، اقبال الاعمال، ج ۲، ص ۵۵۹: **أَنَّ النَّبِيَّ لَمْ يَصُمْ عَاشُورَاءَ** و مجلسی، زاد المعاد، ص ۲۳۱.

می‌گیرند. به همین دلیل گفته شده این دو روز یا لااقل روز عاشورا بهتر است انسان از خوردن امساک کند؛ ولی موقع عصر غذای ساده‌ای بخورد که روزه نباشد.

روزه‌ی سوم ماه محرم الحرام آثار بسیار ارزشمندی هم دارد. بنابر آنچه در روایات آمده کسی که این روز را روزه بگیرد، خداوند کارهای دشوار و مشکل را بر او آسان می‌کند و اگر گرفتار اندوه و غم باشد، خدا غم و حزن او را برطرف می‌کند و بنابر آنچه در حدیثی منسوب به پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله آمده، کسی که این روز را روزه بدارد خداوند متعال دعای او را مستجاب می‌کند.^۴ لذا مراقبه‌ی روز سوم ماه محرم، روزه است.

می‌دانید که شب دهم ماه محرم، شبی است که اباعبدالله الحسین علیه السلام و اصحاب و اهل بیت کرامشان احیاء داشتند و به تلاوت قرآن و ذکر و خواندن نماز و عبادت حق متعال و دعا و مناجات با پروردگار گذراندند. شب دهم شب مراقبه‌های عبادی است و اعمال متعددی هم در آن نقل شده است. بنابر آنچه در روایات آمده عبادت در شب دهم ماه محرم یعنی شب عاشورا، [معادل هفتاد سال عبادت است].^۵ همان شبی که قدیم‌ها از کوچه‌ها که رد می‌شدیم می‌گفتند امشب شهادت‌نامه‌ی عشاق امضا می‌شود، کسی آن شب را به عبادت بگذراند، بنابر روایات معادل هفتاد سال عبادت برای او منظور می‌شود و شاید یک برداشت هم این است که آن شب، شبی است که انسان برای همه‌ی عمرش دارد تصمیم می‌گیرد و بر سر همه‌ی عمرش دارد معامله می‌کند. انتخابی که آن شب اصحاب و یاران اباعبدالله الحسین علیه السلام کردند؛ وقتی امام حسین علیه السلام فرمود من بیعتم را برداشتم و بروید، اینها با من کار دارند، با شما کاری ندارند، آن انتخابی که آنها کردند و انتخابی که سی‌ودو نفر از لشکر عمر سعد کردند که بریدند و به لشکر اباعبدالله علیه السلام پیوستند و روز عاشورا در جمع شهدا وارد شدند. این انتخاب،

۴. سیدبن طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۲، ص ۵۵۴؛ مجلسی، بحارالانوار، ج ۵۹، ص ۳۳۵ و زادالمعاد، ص ۲۳۱.

۵. سیدبن طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۲، ص ۵۵۵.

انتخابی بود بر سر همه‌ی عمر ولذا عبادت شب عاشورا معادل عبادت هفتاد سال که یک عمر متعارف است، ارزش دارد.

از اعمال عبادی [مهمی] که برای این شب نقل شده، احیا کردن این شب است که در روایات بسیار پرفضیلت دانسته‌اند و فرمودند: کسی شب عاشورا را احیا بدارد، مثل کسی است که با عبادت همه‌ی ملائکه‌الله، خدا را عبادت کرده باشد.^۶ در این احیاء اعمالی هم به‌طور خاص توصیه شده، ضمن اینکه همه‌ی اعمال مستحب پسندیده است؛ اما نمازهای خاصی دستور داده شده که هرکس به تناسب بضاعت خود، ظرفیت و توانایی خود، و همان قدری که با رغبت و شادابی می‌تواند انجام دهد، از بین اینها می‌تواند انتخاب کند.

صد رکعت، یعنی پنجاه نماز دو رکعتی که هر رکعتش حمد و سه بار سوره‌ی توحید است و بعد از اتمام صد رکعت، هفتاد بار **سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ** و بنا به بعضی روایات هم بعد از این اذکار هفتاد بار استغفار دارد.^۷ این یکی از مراقبه‌های عبادی شب عاشورا است و معمولاً شب عاشورا توجه کمتری به مراقبه‌های عبادی می‌شود و بیشتر افراد غرق همان عزاداری هستند که البته خیلی عظیم است؛ ولی ما از جنبه‌ی عبادات شب عاشورا کمتر بهره برده‌ایم؛ در حالی که اقتدای به اباعبدالله علیه السلام و یاران آن بزرگوار است که آنها هم شب عاشورا را به عبادت گذراندند.

مراقبه‌ی عبادی دیگر در شب عاشورا، چهار رکعت نماز است که اواخر شب خوانده می‌شود. هر رکعت یکبار سوره‌ی حمد، ده بار آیه‌الکرسی، ده بار سوره‌ی توحید، ده بار سوره‌ی فلق و ده بار سوره‌ی ناس

۶. سیدبن طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۲، ص ۵۵۵.

۷. سیدبن طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۲، صص ۵۵۵-۵۵۶ و محدث قمی، مفاتیح‌الجنان، اعمال دهه‌ی اوّل محرم.

است و بعد از اینکه دو نماز دو رکعتی، یعنی چهار رکعت تمام شد، صد بار سوره‌ی توحید خوانده می‌شود.^۸

عبادت دیگری که در این شب توصیه شده، چهار رکعت است که در هر رکعت یکبار سوره‌ی حمد و پنجاه بار سوره‌ی توحید خوانده می‌شود. یعنی دویست بار سوره‌ی توحید در این چهار رکعت خوانده می‌شود و این همان نماز امیرالمؤمنین علیه السلام است که فضیلت و آثار سازنده‌ی بسیار عظیمی دارد. بعد از این چهار رکعت یعنی دو نماز دو رکعتی، ذکر خدا را بگوئید و صلوات بر پیامبر و خاندانش بفرستید و لعن کنید بر دشمنان و ظالمانی که به اهل بیت علیهم السلام ظلم کردند.^۹

خوشا به سعادت کسانی که موقتند شب عاشورا در کربلا باشند. فضیلت بسیاری وارد شده برای کسانی که شب به زیارت اباعبدالله علیه السلام بروند و آنجا بیتوته کنند و شب را تا به صبح نزد اباعبدالله علیه السلام باشند. روایت داریم چنین کسی در جمع شهدای کربلا محشور می‌شود در حالی که آغشته به خون خودش یا خون اباعبدالله علیه السلام است.^{۱۰} خیلی فضیلت دارد و خوشا به سعادت کسانی که موقتند و در شب عاشورا در محضر اباعبدالله علیه السلام در کربلای معلی به سر می‌برند.

این مراقبه‌های شب دهم محرم بود؛ اما روز دهم محرم یعنی روز عاشورای حسینی علیه السلام هم مراقبه‌های فراوانی دارد. اقامه‌ی عزای اباعبدالله الحسین علیه السلام و سوگواری از پرفضیلت‌ترین مراقبه‌های این روز است. منسوب به حضرت رضا علیه السلام است که فرمودند: کسی روز دهم را به عزاداری و اقامه‌ی ماتم و مصیبت بگذراند، خدا روز قیامت را روز فرح و شادمانی او قرار خواهد داد و دیده‌ی او را به دیدار ما اهل بیت

۸. سیدبن طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۲، ص ۵۵۵.

۹. سیدبن طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۲، ص ۵۵۶.

۱۰. سیدبن طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۲، ص ۵۵۹؛ طوسی، مصباح‌المتجهّد، ج ۲، ص ۷۷۱ و ابن قولویه، کامل‌الزیارات، ص ۱۷۳: **مَنْ**

بَاتَ عِنْدَ قَبْرِ الْحُسَيْنِ لَيْلَةَ عَاشُورَاءَ لَقِيَ اللَّهَ مُلْطَحًا بِدَمِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَنَّمَا قُبِلَ مَعَهُ فِي عَرَصَتِهِ.

روشن خواهد کرد.^{۱۱}

مراقبه‌ی دیگر روز عاشورا، خواندن زیارت عاشوراست؛ چه زیارت عاشورای معروفه یعنی همین زیارتی که خدا توفیق داده سال‌هاست این جلسه را با این زیارت آغاز کردیم و چه زیارت عاشورای غیرمعروفه که در مفاتیح هست و عزیزان می‌توانند مراجعه کنند. خصوصاً نزدیک ظهر [خوب است] انسان بتواند زیارت عاشورای معروفه را با صد لعن و صد سلام بخواند. ما معمولاً، یک‌بار بیشتر نمی‌خوانیم، امّا بنابه آنچه وارد شده، صد لعن و صد سلام دارد و بعد از اتمام زیارت و نماز زیارت هم، آن دعایی که [صفوان] نقل کرده و به دعای علقمه معروف شده و در مفاتیح هست و عزیزان می‌توانند مراجعه کنند. بسیار پسندیده است که انسان نزدیک ظهر بتواند با این [آداب] اباعبدالله علیه السلام را زیارت کند؛ دلش را به صحرای کربلا روانه کند و غربت اباعبدالله علیه السلام را ببیند و به دیدار اباعبدالله علیه السلام در اوج آن غریبی و در اوج آن مظلومیت برود؛ در اوج آن عطش و در اوج آن همه مصیبت.

خیلی پسندیده است که مؤمنین که به هم می‌رسند، روز عاشورا را با این عبارت به هم تسلیت دهند که: **أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَنَا بِمُصَابِنَا بِالْحُسَيْنِ عليه السلام وَ جَعَلَنَا وَ إِيَّاكُمْ مِنَ الطَّالِبِينَ بِثَارِهِ مَعَ وَليِّهِ الْأَمَامِ الْمَهْدِيِّ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام**:^{۱۲} خداوند اجرهای ما را در این مصیبت عظیم، مصیبت امام حسین علیه السلام، بزرگ گرداند و ما را و شما را از خونخواهان اباعبدالله علیه السلام همراه ولیّ الله، ولیّ خدا، حضرت مهدی ارواحنا فداه قرار دهد.

از اعمال بسیار پرثواب و مستحبّ، این است که انسان اگر کربلا باشد، خیلی عالی است که زوّار اباعبدالله علیه السلام را که زائر و عزادارند و اگر آنجا موقّف نبود، هر جای دیگری عزاداران اباعبدالله الحسین علیه السلام

۱۱. صدوق، امالی، ص ۱۲۹؛ صدوق، علل الشرایع، ج ۱، ص ۲۲۷ و فتال نیشابوری، روضة الواعظین، ج ۱، ص ۱۶۹.

۱۲. کفعمی، مصباح، ص ۴۸۲؛ ابن قولویه، کامل الزیارات، ص ۱۷۵ و محدث قمی، مفاتیح الجنان، اعمال روز عاشورا.

را سقاییت کند و آب بنوشاند؛ مثل کسی است که به لشکریان حضرت در روز عاشورا آب رسانده است.^{۱۳}

از دیگر مراقبه‌های روز عاشورا خواندن هزار بار سوره‌ی توحید است.^{۱۴}

همچنین از مراقبه‌های این روز خواندن چهار رکعت نماز با آداب و دعای خاصی است که مرحوم علامه مجلسی در زادالمعاد نقل کرده است؛ هنگامی که روز بالا آمده باشد و به اصطلاح چاشت.

همان‌طور که اشاره کردم [خوب است] انسان امساک کند؛ یعنی چیزی نخورد و آب نیاشامد؛ چون می‌دانید اصحاب و اهل بیت علیهم‌السلام روز عاشورا هم گرسنه بودند هم تشنه؛ نه غذایی داشتند نه آبی. انسان بدون قصد روزه با آنها همراهی کند و عصر هنگام بعد از شهادت اباعبدالله الحسین علیه‌السلام و غارت خیام که آب آزاد شد، آن موقع جرعه‌ای آب بنوشد یا در حدّ غذایی که یک فرد مصیبت‌زده و ماتم‌زده می‌خورد، مثل مقداری شیر و ماست یا نان خالی، نه غذاهای خیلی چرب و نرم و لذیذ، پیش از مغرب، عصر هنگام بخورد.

جامه‌ی عزا بر تن کردن از اعمال مستحبّ روز عاشورا است. خوب است روز عاشورا انسان دنبال کارهای دنیوی نرود؛ دنبال کسب و کار و تأمین مایحتاج دنیویش، خرید یا آراستن زندگی مادّی و دنیویش، دنبال کار دنیا نرود؛ چون می‌دانید چه مصیبت عظیمی اتفاق افتاده است. از امام رضا علیه‌السلام نقل شده و منسوب به حضرت است که فرمودند: اگر کسی روز عاشورا به‌خاطر مصائب اباعبدالله علیه‌السلام دنبال کار دنیا نرود، خدا حاجات دنیا و آخرت او را برآورده می‌کند.^{۱۵} لذا در جامعه‌ی ما سنت بسیار خوبی است که غالب کسبه روز عاشورا تعطیل می‌کنند. حتّی نانواها غالباً نان نمی‌پزند و فروشندگان اجناس،

۱۳. ابن‌قولویه، کامل‌الزیارات، ص ۱۷۴ و مجلسی، بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۰۵.

۱۴. سیّدبن طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۲، ص ۵۷۸ و حرّعاملی، وسائل‌الشیعه، ج ۱۰، ص ۴۵۹.

۱۵. ابن‌قولویه، کامل‌الزیارات، ص ۱۷۵ و مجلسی، بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۲۹۱. در این منابع از امام محمدباقر علیه‌السلام روایت شده است.

مغازه‌هایشان را تعطیل می‌کنند. امیدواریم این سنت به قوت خودش باقی بماند. این سال‌های اخیر یک مقدار انسان دل‌نگران است که بعضی‌ها متأسفانه با بی‌توجهی مغازه‌ها را باز می‌کنند و مشغول کسب و کار می‌شوند؛ اینها خیلی ضرر می‌کنند.

یکی دیگر از مراقبه‌های روز عاشورا این است که هزار بار بگوییم: **اللَّهُمَّ اَعْنِ الْقَتْلَةَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ**:^{۱۶} خدایا کشتندگان اباعبدالله‌الحسین علیه السلام و آن کسانی را که قتال کردند و با اباعبدالله علیه السلام جنگیدند، لعن کن و از رحمت خودت محروم و دور کن.

[هنگام عصر برویم سراغ اهل بیت علیهم السلام؛] چون هنگام عصر همه‌ی اصحاب به شهادت رسیده بودند؛ همه‌ی بنی‌هاشم به شهادت رسیده بودند؛ خیمه‌ها به آتش کشیده شده بود؛ بر پیکر شهدا اسب تاخته بودند؛ مصیبت به اوج خودش رسیده بود. هنگام عصر انسان برود سراغ اهل بیت علیهم السلام، این بازماندگان شهدای کربلا، و به آنها تسلیت بگوید؛ چون می‌دانید کسی نبود به آنها تسلیت بگوید. با ضرب تازیانه و کعب نی به آنها تسلیت گفتند! این است که ما برویم به آنها تسلیت بگوییم. یک زیارت هست که در مفاتیح هم نقل شده، با خواندن آن زیارت، این داغ‌های سنگین و ماتم عظمایی را که بر اهل بیت علیهم السلام وارد شده تسلیت بگوییم.

به‌هرحال عزاداری و سوگواری در روز عاشورا خیلی عظیم است. از روز اول محرم، این اقامه‌ی عزا و سینه زدن، این آه و ناله‌های سوزان و اشک روان خیلی عظمت دارد. خدا می‌داند چقدر پیش خدا می‌ارزد؛ همین دست‌هایی که با اخلاص بر سینه می‌خورد؛ خدا نکند انسان را غرور بگیرد و فکر کند که حالا ما خیلی مهم شدیم و برای ما کم و کوچک است که بلند شویم و سینه بزنییم. یادتان هست عابس، آن پیرمرد محاسن‌سفید شجاع و نام‌آور و این یار اباعبدالله علیه السلام را، بنابر آنچه نقل شده، وقتی روز عاشورا

۱۶. مجلسی، زادالمعاد، ص ۲۳۲ و محدث‌قمی، مفاتیح‌الجنان، اعمال روز عاشورا.

به میدان رفت، هیچ کس جرأت نکرد به میدان بیاید. این پیرمرد برگشت؛ زره را از تن کند؛ با آن موهای سفید سینه‌اش به میدان آمد! به او گفتند: **أَجْنَنْتَ يَا عَابِسُ؟**^{۱۷} دیوانه شدی ای عابس؟! زره از تن بیرون کردی و با گوشت بدنت رفتی جلوی این همه تیغ و تیر؟ گفت: آری دیوانه شدم! عشق اباعبدالله‌الحسین علیه السلام مرا دیوانه کرده! روز عاشورا انسان مثل عابس لخت شود و سینه بزند؛ بر سر بکوبد؛ گریه کند؛ اشک بریزد؛ نوحه‌سرایبی کند. خدا می‌داند اینها در دستگاه خدا چقدر بزرگ است و خدا می‌داند که با انسان چه می‌کند! هرچه غیر خداست را در وجود انسان می‌سوزاند و از بین می‌برد. ضربه‌های یا حسین یا حسین، هرچه غیر حسین علیه السلام است را از وجود انسان بیرون می‌کند و نام حسین علیه السلام را بر قلب و سینه‌ی انسان حک می‌کند. این سینه زدن و این اشک‌ها خیلی بزرگ است؛ خدا می‌داند چه می‌کند! قلب انسان را از هرچه غیر است، می‌شوید و این آینه را منجلی می‌کند و جلوه و عکس محبوب در آن تجلی می‌کند.

من که شاعر نیستم؛ اما گاهی در کارشان دخالت می‌کنم. یادم است یک وقتی گفته بودم:

بر سینه‌ی خود سخت بکوبید	با آه و فغان قلب بروبید
زنگار دل از اشک بشوید	تا چهره‌ی جانان بشود خوب نمایان

ان‌شاءالله قدر بدانیم! این مجالس ذکر اباعبدالله‌الحسین علیه السلام مجالس ماتم و عزای حسینی علیه السلام را قدر بدانیم. خدا می‌داند چقدر عظیم است؛ چقدر بزرگ است. انبیاء عظام حسرت چنین مجالسی را می‌خوردند!

صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ يَا أَبَاعَبْدِاللهِ وَ صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ يَا أَبَاعَبْدِاللهِ

۱۷. شیخ حیاوی، مقتل‌الحسین علیه السلام.